

Background report

Světová obchodní organizace

Subvence v zemědělství

SVĚTOVÁ OBCHODNÍ ORGANIZACE (WTO) - SUBVENCE V ZEMĚDĚLSTVÍ

Zemědělství je: „Jedno ze základních odvětví materiální výroby; obor zabývající se pěstováním zemědělských kultur, chovem hospodářských zvířat a zajišťující potraviny pro obyvatelstvo a suroviny pro potravinářský a lehký průmysl. Zahrnuje i různé druhy prvotního zpracování rostlinných a živočišných produktů“¹. Tato encyklopedická citace jednoduše objasňuje podstatu zemědělství. Nezdůrazňuje však to, jak moc je tato hospodářská činnost důležitá pro mezinárodní obchod. Obchod zemědělskými produkty je pro lidstvo přirozenou aktivitou a jeho začátky sahají hluboko do doby starověku. Mezinárodního významu nabýval po staletí až do současnosti, kdy na jeho fungování závisí stamiliony životů. S jeho rozvojem přišly i administrativní nástroje v podobě cel, kvót, subvencí² a jiné, které vlády různých zemí začaly používat, aby zaručily a ochránily prosperitu domácích zemědělců na úkor těch zahraničních. Těmito metodami ochrany vnitřního trhu ale brání volnosti trhu mezinárodního, o jehož liberalizaci se mj. snažila Všeobecná dohoda o clech a obchodu ustanovená v roce 1948 (*General Agreement on Tariffs and Trade*, GATT3), kterou v roce 1994 nahradila Světová obchodní organizace (WTO).

1. Historický exkurz

Signatáři mnohostranné dohody GATT se při Uruguayském kole vyjednávání (1986-94)⁴ shodli na tom, že je nutno vytvořit smlouvu, která by se zabývala obchodem se zemědělskými produkty a jeho liberalizací. Byl vytvořen návrh smlouvy (budoucí Dohoda o zemědělství), který byl roku 1994 schválen. Byl to první zásadní krok ke spravedlivější konkurenci na trhu se zemědělskými výrobky. Byly identifikovány čtyři pilotní okruhy, o kterých se mělo jednat:

- přístup na trh (tj. v podstatě snižování cel);
- domácí podpora (dotace získané zemědělcem);
- vývozní (exportní) subvence (subvence, které získává vývozce);
- zvláštní zacházení s rozvojovými zeměmi

Po vzniku WTO byl návrh schválen jejími členy, kteří se zavázali, že zlepší přístupnost na své trhy a pokusí se snížit dotace v zemědělství, které narušují podmínky obchodu v tomto sektoru. Dohody o zemědělství zemím nezakazují podporu jejich hospodářské politiky, dokonce dovolují určitou svobodu ve způsobu jejich implementace. Dávají ale přednost metodám, které neztěžují mezinárodní obchod. Můžeme se zde, jako i v jiných odvětvích mimo zemědělství, setkat se zvýhodňováním rozvojových zemí, které nemusí snižovat subvence a cla na zemědělské výrobky takovou měrou jako země rozvinuté. Rozvojové státy mají též více času na naplňování svých závazků. Nejméně rozvinuté ekonomiky světa⁵ jsou dokonce od snižování osvobozeny. Naplňování závazků má probíhat v šestiletých intervalech pro rozvinuté země a desetiletých pro země rozvojové.

Tyto prvotní dohody o obchodu zemědělskými výrobky zemí GATT byly postupně aplikovány, ale obsahovaly právní mezery. Dovolovaly státům využívat některá opatření, která se netýkala cel (např. dovozní kvóty) a dotování (subvencování). Zemědělský trh se stával čím dál tím více deformovaný, zvláště užíváním vývozních subvencí na zemědělské

1 Citace hesla „zemědělství“ z: <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/112576-zemedelstvi>

2 Subvence - dotace; viz Slovník vybraných pojmů pro ECOSOC a WTO;

http://www.studentsummit.cz/soubory/studentsummit/model-osn/14-rocnik/Slovník_XIV_ECOSOC_WTO.pdf

3 Dokumenty GATT jsou dostupné zde: http://www.wto.org/english/docs_e/gattdocs_e.htm

4 Viz BGR „Základní informace o WTO“, k dispozici zde:

http://www.studentsummit.cz/soubory/student-summit/ke_stazeni/WTO/bgr_wto_zakladni_informace.pdf

5 Nejméně rozvinuté ekonomiky světa = LDCs (Least Developed Countries)

výrobky, což například nebylo dovoleno při exportu výrobků průmyslových. Účastníci se již při podpisu Dohody o zemědělství shodli, že ještě před uplynutím lhůty naplnění závazků budou pokračovat v jednání o reformě procesů týkajících se tohoto odvětví obchodu. Jednání započala v roce 2000 a na Ministerské konferenci v Dohá byla začleněna do širší agendy DDA (*Doha Development Agenda*)⁶.

V tomto backgroundu se budeme blíže zabývat právě subvencemi domácími a exportními.

2. Domácí podpory

Hlavním problémem v politice různých druhů dotací na produkci v zemědělství je, že tyto prostředky podporují nadprodukcí. Ta vytlačuje dovoz a vede k subvencování vývozu a k dumpingu⁷ na světovém trhu. Jak již bylo řečeno výše, zatímco v oblasti průmyslu jsou domácí podpory zakázány, v zemědělství jsou s ohledem na specifický charakter v určitých případech přípuštěny.

2.1.1. Skupiny státních podpor

Dohoda o zemědělství rozdělila domácí podpory na tři skupiny z hlediska jejich škodlivého vlivu na obchod. V rámci Uruguayského kola⁸ byly nejméně škodlivé skupiny vyjmuty ze závazků na jejich snížení.

2.1.2. Zelená skupina podpor (Green Box)

První, tzv. zelenou skupinu podpor, tvoří podpory minimálně narušující obchod. Jejich výše není nijak omezena. Zároveň by měla být z vládních fondů, a ne formou cenové subvence. Tento typ podpor je pečlivě popsán v druhém Dodatku Dohody o zemědělství. „Zelené subvence“ nejsou určeny pro jednotlivé produkty a zahrnují přímou podporu zemědělců, která neovlivňuje úroveň jejich produkce či cenu výrobků. Jde například o podporu výzkumu a školství, skladování potravinových zásob, pomoc při přírodních katastrofách, ale i péči o přírodní prostředí, podporu restrukturalizace, podporu zemědělství ve znevýhodněných oblastech a také o podporu příjmu odpojenou od produkce, které zohledňují neobchodní zájmy zemědělství a jeho společenskou roli.

V současném kole jednání je zelená skupina velmi konfliktní. Někteří členové se domnívají, že jisté dotace popsané v druhém dodatku Dohody o zemědělství se neshodují s podmínkami uvedenými v jeho prvním odstavci. Jiní členové se zase staví za to, aby tato kritéria byla ještě více flexibilní.

2.1.3. Modrá skupina podpor (Blue Box)

Modrá skupina je v podstatě „žlutá skupina s podmínkami“ (žlutá skupina viz níže). Subvence, které by byly normálně umístěny do žluté skupiny, jsou v případě, že zároveň požadují po zemědělcích snížení produkce, umístěny do skupiny modré. V šestém článku a pátém odstavci Dohody o zemědělství je specifikováno, že do modré skupiny patří:

- 1) dotace založené na stálé oblasti a výnosu;
- 2) dotace, které přispívají na 85 % nebo méně základní úrovni produkce;
- 3) dotace na dobytek na hlavu.⁹

Podpory modré skupiny jsou např. dobře známé přímé platby EU. Tyto podpory jsou totiž limitovány a poskytovány účelově na plochu nebo na počet zvířat a neměly by mít nepříznivý vliv na obchod. V této chvíli neexistují žádné limity na subvence v modré

6 Doha Development Agenda; viz: http://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/dda_e.htm

7 dumping je prodej určitého výrobku pod jeho výrobní cenou za účelem odstranění konkurence

8 Viz http://www.studentsummit.cz/data/1258395647217BGR_WTO_Info.pdf

9 WTO legal texts; http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/legal_e.htm

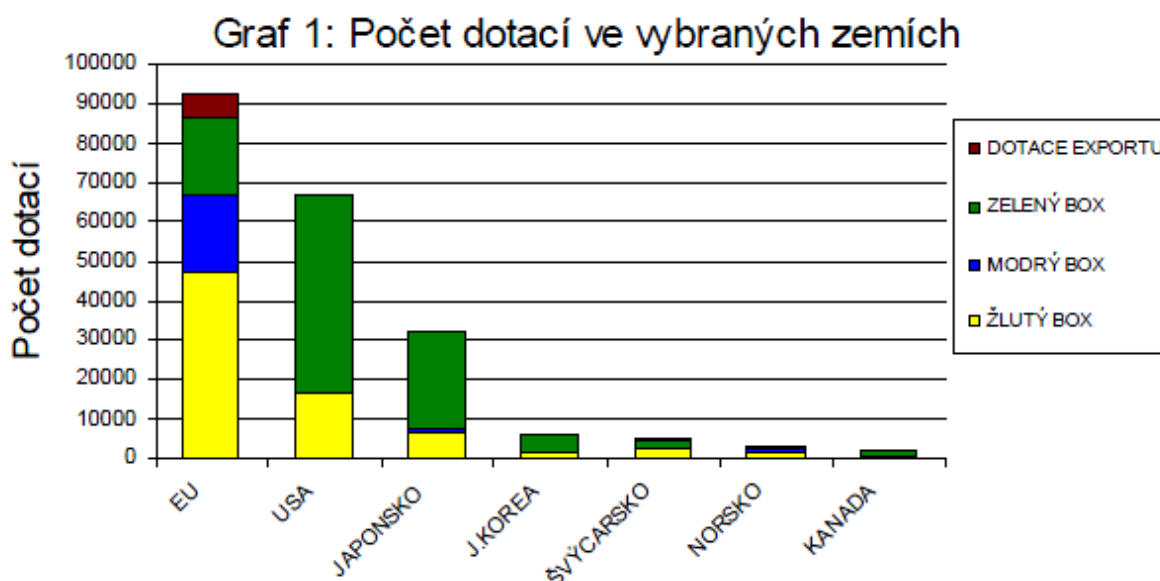
skupině. V současném jednání kole jsou někteří členové, kteří by si přáli na tomto faktu nic neměnit - nevytvářet limity na „modré dotace“, jelikož si uvědomují, že současný stav je pro ně více než výhodný (jinde než v EU není modrá skupina výrazně využívána). Jiní členové by naopak zavedli procentuální limity, či dokonce převedli některé dotace z modré skupiny do žluté.

2.1.4. Žlutá skupina podpor (Amber Box)

Třetí základní skupinu tvoří žlutá skupina podpor a patří sem **nejškodlivější** druhy podpor stimulující výrobu bez ohledu na vývoj cen. Jejich součet vztažený k celkové výrobě se nazývá **celková agregovaná míra podpor (Total Aggregate Measurement of Support – AMS)**. Výchozí úroveň těchto podpor musela být postupně snižována (celkem o 20 % u vyspělých zemí).

Do součtu AMS se však podle Dohody o zemědělství nezapočítávaly podpory, pokud ve sledovaném roce nepřesáhly 5 % hodnoty produkce u rozvinutých zemí a 10 % produkce u rozvojových zemí. Takové podpory se nazývají „De minimis“.

Protože se ukázalo, že podpory „De minimis“ nejsou zanedbatelné, předpokládá se podstatné snížení jejich hranice. Závazek k jednotlivým druhům podpor byl v DDA doplněn závazkem pro součet žlutých, modrých a „De minimis“ podpor s výrazným snížením (o 20 %) již od počátku prováděcího období. Je požadováno podstatné snížení podpor žluté skupiny odstupňované podle rozsahu jejich používání členskou zemí. Zatímco v Uruguayském kole byl závazek na snížení AMS souhrnný, nyní se požaduje rozdělení závazku na jednotlivé skupiny výrobků.

Zdroj grafu: http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm

3. Exportní podpory

Exportní podpory neboli vývozní subvence jsou prostředky, kterých využívají státy, aby podpořily konkurenceschopnost svých vývozců na mezinárodních trzích. Stejně jako dovozní kvóty, cla či dotování domácí produkce, i exportní podpory deformují mezinárodní obchod a vytvářejí nepřirozené prostředí. Tím, že vlády dotují své exportéry, jim dovolují přijít na trh s nižší cenou, a tím jsou omezovány příležitosti jiných světových vývozců, kteří exportují bez dotací. Uměle se tedy zvyšuje konkurenceschopnost subvencovaných výrobců.

Většina produktivního obyvatelstva rozvojových zemí se věnuje především zemědělství. V tomto sektoru pracuje okolo 60 % jejich obyvatel, v nejméně rozvinutých zemích je to

často i více. Oproti tomu v rozvinutých ekonomikách se toto číslo pohybuje pod 5 %. Paradoxem proto je, že nejvíce nástrojů dotace exportu využívají vyspělé státy, nikoli státy rozvojové či nejméně rozvinuté. Navíc oproti rozvinutým ekonomikám jsou chudší země v nevýhodě, jelikož nemají prostředky na dotace vývozců zemědělských produktů. Právě proto většina těchto zemí propaguje ve WTO cestu omezení, a v některých případech úplného zrušení exportních podpor. Ve WTO se tato otázka řeší již od svého vzniku, a řešila ji i skupina států GATT. Níže si pak vysvětlíme, jaké kroky již byly přijaty a o čem se v současnosti nejvíce diskutuje.

3.1. Argumenty pro používání subvencí

Vzhledem k zavedené praxi podpor v zemědělství ve vyspělých zemích se jich tyto samozřejmě nechtějí vzdát. Ačkoliv výše uvedený příklad a graf používající exaktní ekonomickou analýzu dochází k závěru neefektivity podpor v zemědělství, je nutné nabídnout i argumenty pro jejich zachování ve specifických případech.

Veškerá ekonomická činnost vytváří externalitu, což jsou náklady mnohdy těžko vyčíslitelné. Příklady externalit v oblasti zemědělské výroby nalezneme především v oblasti ekologie, ochrany spotřebitele, správného zacházení se zvířaty, atd.

Vyspělé země pro odstraňování těchto externalit aplikují řadu norem, standardů a právních předpisů, které musí zemědělci dodržovat. Tím jim vznikají dodatečné náklady na zemědělskou produkci a stávají se tak méně konkurenceschopnými ve srovnání se svými konkurenty z rozvojových zemí. Argumentem pro využívání subvencí je právě nutnost vyrovnávání těchto nákladů.

Ekonomie pamatuje ve svých složitějších modelech i na externalitu, ovšem, jak již bylo řečeno, jejich vyčíslení je poměrně složité a diskutabilní. WTO proto mezi subvencemi rozlišuje, stejně jako je tomu u subvencí domácích, systém boxů. U exportních podpor jsou však klíčové pouze dva z nich - *Amber Box* a *Blue Box*.

3.2. Snižování a rušení exportních podpor

Ministerská konference v Hongkongu (13. - 18. 12. 2005)²

Ministerská konference v Hongkongu přinesla pravděpodobně největší pokrok v oblasti snižování a rušení exportních podpor. Byla vytvořena **předběžná dohoda**, která mluví o **zrušení všech forem vývozních subvencí do konce roku 2013**, přičemž podstatná část těchto dotací má být odstraněna již **do konce roku 2010**. Rozvojové a nejméně rozvinuté státy mají pak čas vzdát se prostředků podpory exportu deformujících světový trh **do roku 2018**.

Kromě dalších dohod o rušení bariér v obchodu se zemědělskými produkty se ministři též dohodli, že vyspělé země zruší všechny formy podpory vývozu u bavlny do konce roku 2006 a urychlí bezbariérový přístup na svůj trh pro bavlnu pocházející z nejméně rozvinutých zemí, a to od počátku zavedení nové dohody. Přesto se situace na trhu s bavlnou příliš nezlepšila, jelikož mnohé země sice přestaly podporovat její export, ale zato více subvencují domácí produkci, již pak nemá bavlna z rozvojových zemí šanci konkurovat.

Tab 1: Tabulka produktů, jejichž vývoz mají vybrané státy povoleno subvencovat, ale se závazkem snížení nebo plného zrušení exportních podpor v blízkém časovém horizontu

Státy	Počet produktů	Typy produktů
Austrálie	5	máslo, mléko a mléčné produkty, ovoce a zelenina

Brazílie	16	obilniny, olejniny, cukr, mléko a mléčné produkty, hovězí, ovoce a zelenina, jiné
Evropská společenství	20	pšenice, rýže, olejniny, mléko a mléčné produkty, cukr, sýr, víno, ovoce a zelenina a jiné
JAR	62	pšenice a jiné obilniny, olejniny, máslo, cukr, mléko a mléčné produkty, sýr, vepřové, hovězí, drůbeží, vejce, víno, ovoce a zelenina, tabák, bavlna a jiné
Kolumbie	18	rýže, cukr, hovězí, ovoce a zelenina, tabák, bavlna a jiné
Turecko	44	pšenice a jiné obilniny, olejniny, máslo, sýr, mléko a mléčné výrobky, hovězí, drůbež, jehněčí, vejce, ovoce a zelenina, tabák a jiné
USA	13	pšenice a jiné obilniny, rýže, olejniny, máslo, sýr, mléko a mléčné výrobky, hovězí, vepřové, drůbež, živá zvěř a vejce
Venezuela	72	obilniny, rýže, mléko a mléčné výrobky, ovoce a zelenina, tabák a jiné

Zdroj: *Committee on Agriculture, Special Session, TN/AG/S/8, 9 April*

2002

3. 3. Skryté exportní podpory v potravinové pomoci

Všechny členské státy WTO se shodují na nutnosti potravinové pomoci rozvojovým zemím, ale tato pomoc je často využívána jako **skrytý nástroj subvencování exportu** zemědělských produktů. Někdy je totiž potravinová pomoc poskytována, aniž by byla opravdu potřebná, či je převyšováno množství nutné pomoci, což může poškozovat zemědělce státu, který tuto pomoc přijímá. V současnosti mnohé rozvojové země navrhují množství, jež přesahuje nutnou potravinou pomoc, podřídit nařízením o snižování exportních subvencí, nebo je úplně zakázat. S tímto souvisí i návrh na širší monitorování potravinové pomoci.¹⁰

3.3. Státní firmy v podobě exportérů

Státní firmy působící na mezinárodním trhu jsou dalším bodem projednávaným ve WTO v souvislosti s exportními podporami. V tomto bodě také existují protichůdná stanoviska. Některé členské státy se shodují, že pro státní podniky se těžko uplatňují pravidla stejná jako pro privátní podniky, i když mohou stejnou měrou poškozovat a deformovat mezinárodní trh se zemědělskými produkty v případě, že požívají státní podpory v oblasti exportu. Jiné země oproti tomu argumentují, že státní podniky tato pravidla naplňují, a proto není nutné je pro ně vytvářet zvlášť. Problémem však je, že je často velmi těžké rozpoznat, zda státní podnik obdržel speciální dotace na export, či ne.

¹⁰ Agriculture negotiations: backgrounder - Decision on net food-importing developing countries
http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negs_bkgrnd15_foodimport_e.htm

Druhý problém, který je v souvislosti se státními exportéry spojován, je, že státní firmy mají často monopolní postavení. Soukromé podniky mají tedy v případě dotace státních exportérů znevýhodněnou pozici na mezinárodním trhu.

Závěr

Na domácí i exportní podpory útočí řada rozvojových i vyspělých států, avšak odpor těch, kteří podpory využívají (včetně USA i států EU), je značný. Evropská unie nenabízí a ani nemůže nabídnout v rámci jednání více, než je založeno v její reformě zemědělské politiky, při které již došlo a stále dochází ke snižování podpor zemědělcům. Spojené státy zase tvrdě odrážejí útoky na systém plateb, které poskytují farmářům přímo k dosaženým cenám, a které jsou považovány za přímo narušující obchod. Určitým základem pro další cestu vpřed by mohly být návrhy skupiny G20, které jsou - samozřejmě s výhradami, avšak nikoli zásadními - akceptovatelné jako východisko pro většinu členů.

Zdroje:

<http://www.mpo.cz/dokument43614.html>

http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negs_bkgrnd08_export_e.htm

http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/agboxes_e.htm

http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negs_bkgrnd15_foodimport_e.htm

http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/wtr06-2c_e.pdf

<http://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/podpora-exportu/>

http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm3_e.htm

http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/analytic_index_e/agriculture_01_e.htm

TOP PARTNEŘI

Generální partner Modelu OSN

Model NATO is co-sponsored by
the North Atlantic Treaty Organization

Hlavní partner Modelu EU

Zastoupení
Evropské komise
v České republice

Hlavní partner Modelu OSN

Univerzitní partner

Partnerské město

Partner zahájení

Partner jednání

DODAVATELÉ SLUŽEB

MEDIÁLNÍ PARTNEŘI

Partner Chronicle

**Asociace
pro mezinárodní
otázky**
Association
for International
Affairs

Asociace pro mezinárodní otázky využívá zpravodajství z databázi ČTK, jejichž obsah je chráněn autorským zákonem. Přepis, šíření, či další zpřístupňování tohoto obsahu či jeho části veřejnosti, a to jakýmkoliv způsobem, je bez předchozího souhlasu ČTK výslovně zakázáno.

Copyright (2003) The Associated Press (AP)-všechna práva vyhrazena. Materiály agentury AP nesmí být dále publikovány, vysílány, přepisovány nebo redistribuovány.

Zpracoval: Kateřina Pljaskovová

Redakční úprava: Klára Machová, Sára Foitová

Grafická úprava a tech. spolupráce: Tomáš Linhart, Ondřej Kováč

Vydala Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XIII. ročníku Pražského modelu OSN.

© AMO 2010

Model OSN

Asociace pro mezinárodní otázky, Žitná 27, 110 00 Praha 1

Tel./fax: +420 224 813 460, e-mail: model.osn@amo.cz, IČ: 65 99 95 33

»www.amo.cz« »www.studentsummit.cz«